

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Kutseõpetaja õppekava

Merilin Pokk

KUTSEÕPETAJATE ARVAMUSED ÕPIRÄNDE ROLLIST KUTSEKOMPETENTSIDE
TOETAMISEL

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Karmen Trasberg

Tartu 2022

Kokkuvõte

Kutseõpetajate arvamused õpirände rollist kutsekompetentside toetamisel.

Õpiränne on vajalik nii õpetajale kui õpilastele uute kogemuste saamiseks ja jagamiseks. Õpiränne värskendab õpetajate kutsealaseid oskusi kui ka väljavaateid. Rahvusvaheline koostöö annab võimaluse võrrelda Eesti kutsehariduse taset teiste riikidega ning õppida üksteise kogemusest. Bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus. Eesmärgist lähtudes valiti uurimise läbiviimiseks kvalitatiivne uurimisviis, kus andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuudega kuult Eesti kutsekoolis töötavalt kutseõpetajalt, kes olid osalenud õpirändes. Intervjuud viidi läbi uuritavatele sobivas keskkonnas ja neil oli võimalus rääkida vabas vormis enda kogemustest ja arvamustest. Uurimistulemustest tuli välja, et uurimuses osalejate peamiseks eesmärgiks õpi- või töörändes osalemiseks oli professionaalne eneseareng, samuti täienes nende keeleoskus, õpetajad olid pärast õpirännet julgemad rakendama uuenduslikke meetodeid ja ideid.

Võtmesõnad: kutseõpetaja, kutsekompetentsid, õpiränne

Abstract

The views of vocational education teachers on the contribution of learning mobility on professional competencies.

Learning mobility is necessary for both teachers as well as students for acquiring and sharing new experiences. Learning mobility updates vocational teachers' professional skills and prospects. International cooperation enables the comparison between vocational education in Estonian and other countries and enables learning from each other's experiences. The aim of this bachelor thesis was to find out vocational education teachers' views on learning mobility as added value to professional competencies. In the qualitative study, data was collected through a semi-structured interview with six different vocational teachers who were working in Estonian vocational schools and participated in mobility projects. Interviews were conducted in surroundings suitable for the participants. Interviewees talked about their experiences and opinions. They could express themselves freely. Research results show the main aim of participating in learning mobility was to promote professional development. After learning mobility there was a noticeable change in language skills, teachers were more open to implementing new methods and ideas introduced while being abroad.

Keywords: vocational education teacher, professional competencies, learning mobility

Sisukord

Sissejuhatus	4
Teoreetiline ülevaade.....	5
Õpirände olemus.....	5
Õpirände eelised ja takistused	5
Kutseõpetaja kompetentsid.....	6
Õppeprotsessi planeerimine.....	6
Õppimise ja õppija arengu toetamine	6
Refleksioon ja professionaalne enesearendamine	7
Erialaõppe arendamine	7
Kutseõppe maine kujundamine	7
Kutsekompetentside arendamine läbi õpirände.....	8
Õppeprotsessi planeerimine.....	8
Õppimise ja õppija arengu toetamine	8
Refleksioon ja professionaalne enesearendamine	9
Erialaõppe arendamine	9
Kutseõppe maine kujundamine	10
Metoodika.....	10
Valim	10
Andmete kogumine	11
Andmete analüüs	12
Tulemused	13
Millisel eesmärgil käivad kutseõpetajad õpi- ja töörandes?.....	13
Kuidas kutseõpetajad kirjeldavad õpirände kogemuse lõimimist ja selle mõju oma kutsekompetentsidele?.....	15
Arutelu.....	18
Kasutatud kirjandus	21
Lisa 1. Intervjuu kava.	
Lisa 2. Väljavõtte kodeerimisest.	

Sissejuhatus

Jane Figgis (2009) on välja toonud, et kutseõpetajate tööalaste teadmiste ja kogemuste jagamine rahvusvahelisel tasandil, kas siis oma rahvusvaheliste õppuritega või õpetajatega on väga oluline kutsehariduse ümberkujundamisel. Rahvusvaheline koostöö annab võimaluse võrrelda Eesti kutsehariduse taset teiste riikidega ning õppida üksteise kogemusest (Silla, 2017). Õpetajad peavad oma mugavustsoonist välja tulema, et muuta õppetöö rahvusvahelise õpilasgrupi jaoks asjakohasemaks. Samas ei pakuta õpetajatele piisavat erialast tuge ja arenguvõimalusi, et tulla toime mitmekülgse õpilasgrupi keeruliste vajaduste ja kultuurist tingitud õppimisviisidega (Tran, 2013).

Õpiränne on äärmiselt vajalik nii õpetajale kui õpilasele uute kogemuste saamiseks ja jagamiseks (Egetenmeyer *et al.*, 2011). Õpiränne värskendab õpetajate kutsealaseid oskusi ja väljavaateid (Tran, 2013). Samuti on varasemad uuringud välja toonud, et kutseõpetajate mobiilsusel on selge mõju õpetaja enda professionaalsele arengule ja toimetulekule klassiruumis (de Paor, 2018). Väliskogemus annab õpetajale juurde julgust ja kogedes uusi võtteid arenevad tema õpetamisoskused. Õpiränne suunab kutseõpetajaid oma seniseid meetodeid uuendama ja vajadusel ka ümberkujundama (Tran, 2013 & Figgis, 2009). See omakorda edendab õppijate liikuvust (de Paor, 2018).

Kutseõpetaja töö aluseks on kompetentsid, mis tulevad kutsestandardist (Kutsestandardid, 2021). Haridussõnastikus (*s.a*) on välja toodud kompetentsid ehk pädevused on “asjakohaste teadmiste, oskuste ja hoiakute kogum, mis tagab suutlikkuse teatud tegevusalal või -valdkonnas tulemuslikult toimida”. Kutseõpetaja kutsekompetentsid on omakorda aluseks õpetajate ettevalmistusele nii esmaõppes kui täienduskoolituses.

Erinevad uuringud on välja toonud õpi- ja töörande positiivse mõju kutsekompetentsidele (Figgis, 2009; Silla, 2017; Tran, 2013), kuid puudub teadmine, kuidas kutseõpetajad ise tunnetavad õpirände lisandväärtust oma kutsekompetentside arengule. Sellest tulenevalt seadis autor töö eesmärgiks selgitada välja kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus.

Selle töö tulemusi on võimalik rakendada edaspidi kutseõpetajate esma- ja täienduskoolituses, et arvestada õpi- ja töörandeks vajalike pädevuste toetamisega. Samuti on töö tulemused kasulikud kutsekoolidele, et lõimida õpetajate mobiilsuskogemusi nende igapäeva töösse ning toetada sellega kompetentside arengut.

Esmalt antakse teoreetiline ülevaade õpirände olemusest, tuuakse välja selle eelised ja puudused. Järgnevalt selgitatakse kohustuslikke kutsekompetentse ja kuidas õpiränne erinevate uuringute põhjal neid toetab. Seejärel kirjeldatakse uurimismetoodikat ning viimases peatükis tuuakse välja tulemused koos aruteluga.

Teoreetiline ülevaade

Õpirände olemus

Õpiränne on õppijate kui ka õpetajate riikidevaheline liikumine, mis on korraldatud hariduslikel eesmärkidel - uute oskuste ja teadmiste omandamiseks. See hõlmab osalemist projektides, koolitustel, õppetöös, praktikatel, konverentsidel, õpetamist vastuvõtvas koolis, ning seda saab rakendada formaalses või mitteformaalses õppes (Knoch *et al.*, 2019).

Euroopa Liit (EL) on pannud mobiilsusele kutsehariduses suurt rõhku. Selle eesmärk on Euroopa majanduse rahvusvahelistumine, sealhulgas ettevõtete võrgustike loomine ning omavaheline koostöö (Egetenmeyer *et al.*, 2011.). Haridus- ja Teadusministeerium (*s.a.*) on samuti välja toonud rahvusvahelise koostöö vajalikkuse. See aitab tõsta hariduse kvaliteeti ja tutvustada meie keelt ja kultuuri ka teistele rahvustele.

Kutsehariduse mobiilsuse projektides on loodud erinevad võimalused ka õpetajatele. Nendeks on erialased praktikad, vaatluspraktikad ja töövarjuks olemine, lisaks on võimalus minna välisriiki õpetama. Kutseharidustöötajate mobiilsuse siht on arendada koostööd ja kogemuste vahetust ning läbi selle toetada kutseõppeasutuse arenguvajadusi (Archimedes, 2020).

Kutseõpetajate ja kutseõppijate mobiilsus on omavahel seotud, mobiilsed õpetajad on eeskujuks oma õppijatele ja innustavad õpirändele ning vastupidi (Egetenmeyer *et al.*, 2011). Eestis on kutseõpetajate ja teiste kutsehariduses töötavate spetsialistide õpiränne kasvanud peaaegu kolm korda perioodil 2014-2017 (Silla, 2017). Kutseõpetajatest osales aastal 2017 õpirändes üle 300, mis oli 15% valdkonnas töötavate õpetajate koguarvust. Erasmus+ raportis on välja toodud, et aastal 2020 sõlmiti Erasmus+ projektide raames enam kui 126 000 mobiilsustegevust õpetajatele ning kutsehariduse ja -koolituse valdkonna töötajatele (European Commission, 2020). Eesti kutseõppeasutused on kirjeldanud oma strateegiates õpilaste ja õpetajate õpirännet kui üht peamist rahvusvahelistumise meetet (Silla, 2017).

Õpirände eelised ja takistused

Zygmantaite ja Zableckiene (2011) Leedus läbiviidud uuringust ilmnes, et igal aastal läheb umbes tuhat inimest välismaale oma kutsevalifikatsiooni tõstma. Nendest ligikaudu 55% on Leedu õpetajad, kes soovivad osaleda rahvusvahelistes tegevustes eesmärgiga mitmekesistada kvalifikatsiooni ja saada juurde uusi oskusi. Ka Kristensen (2004) on välja toonud õpirände eelistena isiksuse arendamise, kultuuridevaheliste pädevuste, keeleoskuse ja kutseoskuste arendamise. Hollandi uuringust ilmnes, et õpetajad tajuvad mobiilsuse väärtust endale kui üksikisikule, kuid tegelikult saab kasu ka kogu kollektiiv. See omakorda tähendab, et peale õpetajate saatmise välismaale on kasulik ka kutsuda

välispersonali enda õppeasutusse (Egetenmeyer et al., 2011). Mobiilsusprojektidest saab õpetaja kaasa kontakte, tänu millele võib alguse saada uus koostööprojekt või muud jätkutegevused. See omakorda on kasulik kogu organisatsioonile (European Commission, *s.a.*). On ka ära toodud, et rahvusvahelises liikuvuses osalejatel on paranenud keeleoskus, suurenenud enesekindlus, praktilised teadmised, oskused ja on paranenud töövõime (Egetenmeyer et al., 2011). Leedus läbiviidud uuringus on mainitud, et Leedus kehtib see enamasti noorema põlvkonna õpetajate kohta. Vanem põlvkond on pigem skeptiline õpirände suhtes, kuna neil puudub vajalik võõrkeelte oskus välismaal suhtlemiseks (Zygmantaite & Zableckiene, 2011). Samuti on Silla (2017) toonud välja peamiste takistustena kutseõpetajate ebapiisava võõrkeelte oskuse, samuti on suureks murekohaks aeg. Paljudel ei ole võimalik töö kõrvalt osaleda rahvusvahelises projektis. Välja on toodud ka oskamatus projekte kirjutada ja projektitaotluste mitterahastus.

Kutseõpetaja kompetentsid

Kutseõpetaja töö aluseks on kutsekompetentsid. Selleks, et toetada õpetaja professionaalset arengut läbi karjääri, on Eestis välja töötatud õpetajate kutsestandardid. Vastavalt Eesti Õpetajate Liidu (*s.a.*) kodulehele on need mõeldud õpetaja eneseanalüüsiks, koolitusvajaduste väljaselgitamiseks ja olemasolevate oskuste-teadmiste (kompetentside) väärtustamiseks. Eestis on alates 2005. aastast loodud õpetajate kutsestandardid nii lasteaiaõpetajatele, üldhariduskoolide õpetajatele kui ka kutseõpetajatele. Õpetaja kutsestandardid on sisendiks õpetajate esmaõppele, samuti toetavad need õpetajate pädevuste hindamist, et liikuda edasi järgmistele kvalifikatsioonitasemetele (Pedaste et al 2019). Käesolevas töös keskendutakse Kutseõpetaja, tase 6 (2021) välja toodud kutseõpetaja kompetentsidele, mis on ühtlasi aluseks kutseõpetaja esmaõppe õppekavadele ülikoolides.

Õppeprotsessi planeerimine

Kutseõpetaja üheks kohustuslikuks kompetentsiks on õppeprotsessi planeerimine. Selle alla kuuluvad enda töö ja õppetegevuse kavandamine. Eesmärgiks on planeerida oma tegevusi, võttes arvesse erinevaid tööülesandeid ja organisatsiooni poolt loodud töökavasid. Planeerides õppetööd tuleb lähtuda ajakohasest õpikäsitlusest, õppekavast ja muudest dokumentidest. Arvestada tuleb ka võtmepädevustega ja õppijate eripäradega (Kutsestandardid, 2021)

Õppimise ja õppija arengu toetamine

Kutseõpetaja eesmärk on välja selgitada õppija arengu- ja õpivajadused. Lähtuda tuleb õppija eripäradest ja arvesse tuleb võtta eelnevat õpi- ja töökogemust. Vajadusel kaasatakse õppijaid ja kolleege.

Õppijale tuleb luua arendav ja turvaline õpikeskkond. See sisaldab nii sotsiaalset kui füüsilist keskkonda (Kutsestandardid, 2021)

Refleksioon ja professionaalne enesearendamine

Kutseõpetaja reflekteerib ja analüüsib oma tööd tuues välja õnnestumised ja arenguvajadused. Eneseanalüüs on üks tähtsamaid osasid õpetaja tööst. See tuleneb õpetaja suurest vastutuse koormast, vajadusest iseseisvalt otsustada ning valikuid teha (Eisenschmidt *et al.*, 2007).

Õpetaja küsib tagasisidet õppijatelt, kolleegidelt ja juhtidelt ning saadud info tulemusena täiendab ja kavandab eneseanalüüsi, pidades silmas enda arengut kutseõpetajana. Samuti hoiab end pidevalt kursis kutse- ja erialaste arengutega, mida saab hiljem kasutada oma töös või jagades kolleegidega, ning täiendab end ka pidevalt osaledes konverentsidel, praktikal välisriigis, õpirändes ja muudes sarnastes tegevustes, mis hõlmavad endas kutseõpetaja arengut (Kutsestandardid, 2021)

Sirk ja teised (2016) välja toodud enesearenduse eesmärgil uute kogemuste hankimine, seal hulgas ka uute töökogemuste, ning kolleegidega õppematerjalide vahetamine. Pikajaliste kutseõpetajatega läbi viidud intervjuudest välja toonud, et õpetajad täiendavad end kasutades selleks lähetusi ettevõtetes, erialaseid TV-programme ning õpetamise kõrvalt osalise tööajaga töötamist (Sirk *et al.*, 2016).

Erialaõppe arendamine

Erialaõppe arendamise raames on õpetajal võimalus käia välja lahendusi ja uusi ideid õppe- ja/või rakenduskava muutmiseks (Kutsestandardid, 2021), mis võimaldaks õpirändeks hoovõttu.

Õppekavareformid on suurendanud erinevate koolide sama valdkonna õpetajate koostööd ning parandanud ettevõtete ja koolide ühistegevust. Nimelt on paranenud ligipääs ettevõtetes kasutatavatele uuenduslikele ja tänapäevastele eritehnoloogiatele ja informatsioonile (Sirk *et al.*, 2016), mis on kutsestandardites välja toodud ühe erialaõppe edendamise osana. Samuti valmistab kutseõpetaja ette õpilasi osalemaks erialastel kutsemeisterlikkuse võistlustel ja konkurssidel (Kutsestandardid, 2021).

Kutseõppe maine kujundamine

Osa kutseõpetaja kutseõppe maine kujundamise protsessist on avalikkuse teavitamine enda eriala kutseõppe valikutest ning erinevate võimaluste kasutamisest enda eriala ja kutsehariduse populariseerimiseks. Ka võtab õpetaja osa organisatsioonikultuuri loomise protsessist ja käib välja erinevaid võimalusi õppekasvatustöö korraldamiseks lähtudes organisatsiooni väärtustest.

Propageerides positiivseid muutusi erialaõppes saab vormida mainet, mis on hoolimata kauakestvast tööst jäänud väärilise tunnustuseta, vääriliseks (Kutsestandardid, 2021)

Kutsekompetentside arendamine läbi õpirände

Õppeprotsessi planeerimine

Erinevad koolid on välja toonud õpirändes osalemise kui võimaluse õpirotsessi mitmekesistada (Silla, 2017). Näiteks on õpetajate pädevuse suurendamiseks algatatud liikuvusprojekte, mille põhjal valmisid õppematerjalid, mida kutseõpetajad saavad kasutada oma erialal. Õppekavadesse lisati välismaa kogemuse põhjal erialakeele komponent, info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alased kursused ning suhtlusoskusi toetavad kursused (Egetenmeyer *et al.*, *s.a.*).

Õpirändes osalemiseks tuleb omandada uusi oskusi, mis puuduvad traditsioonilistes õppemeetodites, ehk tuleb välja töötada uutele oskustele keskenduv didaktiline meetod, mis võimaldaks noortel põlvkondadel olla avatud liikuvusele ja kultuuridevahelisele dialoogile (Kristensen, 2004). Koolides saaks kultuuride õppimist arendada erinevate rahvusvaheliste tegevuste kaudu. Samuti võiks sisse tuua õppeaineid, mis aitaks õpilastel siseneda rahvusvahelisele tööturule ja aitaks luua kultuuride vahelisi seoseid (Egetenmeyer *et al.*, 2011).

Varasemad uurijad osutavad, et kui välisõpilaste osakaal kutsehariduses suureneb, paneb see omakorda kohustuse kutseõpetajatele oma pedagoogiliste meetodite ja tavade ümberkujundamiseks (Tran, 2013; Figgis, 2009). Näiteks Rootsi kutseõpetajate seas läbiviidud uuring näitas kui oluline on täiendada oma kutseoskusi läbi pideva erialaga seotuse ja praktika (Andersson & Köpsén, 2015 j). Fejes ja Köpsén väidavad, et täiendõpe on vajalik, et aidata kutseõpetajatel osaleda ja säilitada pädevusi (Fejes & Köpsén, 2014, viidatud Andersson & Köpsén, 2015 j).

Õppimise ja õppija arengu toetamine

Rahvusvaheliste õpilaste osavõtmine kutseõppes on loonud uued väljakutsed õpetajatele. Tuleb silmas pidada õppijate erisusi, nende õppimisomadusi ja kultuurilisi omapärasid (Tran, 2013). Peale süsteemi võimekusele on tähtis ka õpetajate endi oskused ja teadmised, et aidata kaasa õpilaste liikuvuse edendamiseks ja looks paremad võimalused (de Paor, 2018). Oluline on mõista, et iga uus rahvusvaheline õpilane klassiruumis on ressurss, sest ta toob õppetöösse alternatiivseid vaateid, uusi teadmisi ja oskusi, mis omakorda värskendab kohaliku õpilaskonna kutsealaseid oskusi ja väljavaateid tööturul (Tran, 2013).

Kuigi õppurite liikuvus kutsehariduses on tõusnud (de Paor, 2018), pole mitte kõik õpilased valmis iseseisvalt osalema õpirändes ning vajavad selleks ettevalmistamist. Kristensen (2004) on välja toonud kaks aspekti, mis on tähtsad õppimise ja õppija arengu toetamisel õpirände eel ja ajal. Esiteks, on oluline ettevalmistus koos keeleliste, kultuuriliste, kutseliste, praktiliste ning psühholoogiliste ja vaimse tervise aspektidega. Teiseks tähtsaks aspektiks on juhendamine ja mentorlus, mis hõlmab

endas kontaktisikuna tegutsemist, probleemide arutamist, arengu jälgimist ja hindamist. Kutseoskuste ja teadmiste vahetamine rahvusvaheliste õppuritega on väga väärtuslik. Kaasates rahvusvahelisi õpilasi õppetöösse parandab see nii kaasõpilaste kui ka õpetajate arusaamu kogemustest, oskustest ja teadmistest õppetöös ja klassiruumis (Tran, 2013). Teistsugust pedagoogilist kultuuri ei esinda mitte ainult rahvusvahelised õpilased vaid ka külalisõpetajad, kes on nii akadeemilise sisu vahendajad kui ka erineva haridussüsteemi tutvustajad (Lähteenmäki, 2019).

Oluline mõju haridusele on ka sellel, et õpetajad on rahvusvahelises rändes ka ise õppija rollis. Sellega näitavad õpetajad oma positiivset õpihoiakut, mis on oluline loomaks usalduslikku suhet õpilaste ja õpetajate vahel. (Tran, 2013).

Refleksioon ja professionaalne enesearendamine

Tran (2013) on välja toonud, et on väga oluline koolitada õpetajaid, kel oleks teadmised ja oskused erinevate kultuurilise taustaga õpilastega töötamiseks. Professionaalseks enesearendamiseks nähakse ette osalemist erinevates õpirändeprojektides, ülemaailmsetes koostööprojektides ja kutseõpetajate puhul ka stažeerimist välisettevõtetes (Silla, 2017).

Õpetajate rahvusvahelise koostöö vajalikkust rõhutatakse enamustes rahvusvahelistumise strateegiatel. Enamasti rõhutatakse õpetajate võõrkeeleoskuse tähtsust, kuid rõhku pannakse ka erialaste ja õpetamisega seotud oskuste täiendamisele (Silla, 2017). Leedus läbi viidud mobiilsus projektide eesmärgiks oli kasutada Lääne Euroopa kolleegide kogemusi, et arendada Leedu kutseõpetajate pädevusi (Zygmantaite & Zableckiene, 2011). Mobiilsusprojektid ja õpiränne aitasid õpetajatel arendada keele-, inimestevahelise suhtlemise-, eriala ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia oskusi (Egetenmeyer *et al.*, 2011). Sirk ja teised (2016) on samuti välja toonud just nende oskuste ja pädevuste arendamise vajaduse. Läbi sellistes projektides osalemise arenesid õpetamismeetodeid, osati vaadata oma erialale teisest perspektiivist ja inspireeriti sellega omakorda õpilasi. Projektis osalejad said osaks rahvusvahelisest kolleegide võrgustikust, kus jagatakse häid õpetamistavasid ja -meetodeid, mis arendavad kultuuridevahelist ja rahvusvahelist pädevust (Egetenmeyer *et al.*, 2011).

Erialaõppe arendamine

Osalemine mobiilsuses annab õpetajatele võimaluse mitmekesistada ka erialaseid teadmisi ning sellega arendada erialaõpet oma koolis (Kristensen, 2004). Näiteks programm “Erasmus+”, mis aitab kutseõppe valdkonna organisatsioonidel korraldada õpirännet, annab võimaluse kutseharidust ja -õpet pakkuvatel asutustel ühineda Euroopa veebiplatvormidega, mis pakuvad suhtlus- ja koostöö võimalusi, õppematerjale ning ühisüritusi Euroopa kolleegidega. Erialaõppe arendamiseks on iseäranis

tähtis ühiste virtuaalsete klassiruumide loomise võimalus ning partnerotsingud tuleviku projektideks, mis pakuvad õpetajatele võimalust teha koostööd just oma valdkonna spetsialistidega (European Commission, *s.a*)

Kutseõppe maine kujundamine

Kutseõppe maine kujundamisele annab rahvusvaheline koostöö samuti olulist lisandväärtust (European Commission, *s.a*). Silla (2017) lisab, et rahvusvaheline tegevus aitab kaasa koolil tõsta oma mainet, ning olla teistest omanäolisem. Kooli mainele mõjub positiivselt muus keeles kättesaadav koduleht või muu kooli tutvustav meediavahend, mis aitab populariseerida kutseharidust ka mujal maailmas. Samuti on projektitulemuste tutvustamine, õpirände kogemuste jagamine tundides, õpilaste või õpetajate loodud blogid kui õpirändega seotud meediaülevaated on väga olulised mainekujunduse osad. Tänu nendele tegevustele on kutsekoolid värvanud uusi töötajaid (European Commission, 2021). Silla (2017) läbiviidud uuringus tõid suur osa koolidest välja, et osalemine mobiilsusprojektides on suurendanud nende kooli tuntust.

Bakalaureusetöö uurimisprobleemina tõstatub, milline on õpirände roll ja mõju Eesti kutseõpetajate kompetentside omandamisele. Uurimuse eesmärk on selgitada välja kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus.

Töös püstitatakse järgmised uurimusküsimused:

- 1) Millisel eesmärgil käivad kutseõpetajad õpi- ja töörandes?
- 2) Kuidas kutseõpetajad kirjeldavad õpirände kogemuse lõimimist ja selle mõju oma kutsekompetentsidele?

Metoodika

Bakalaureusetöö eesmärk on selgitada välja kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus. Eesmärgist lähtudes valiti uurimise läbiviimiseks kvalitatiivne uurimisviis. Kvalitatiivne uurimisviis on suunatud arusaamade, kogemuste mõistmisele neile endile sobivas keskkonnas. Uuritavatel on võimalus rääkida vabas vormis enda kogemustest ja arvamustest (Laherand, 2008).

Valim

Bakalaureusetöös kasutati sihipärast valimit (Rämmer, 2014). Töö autor valis ise uuritavad välja uurimiseesmärgist sõltuvalt. Valimi moodustamise kriteeriumiks oli kutseõpetaja õpi-

või töörändes osalemise kogemus. Uurimus viidi läbi Eesti kutseõpetajate hulgas. Uuritavateni jõuti kutsekoolide kaudu. Uuritavatega võeti ühendust meili teel palvega uurimuses osaleda. Meilile saadetud kirjas selgitati uurimuse eesmärki, planeeritavat kestvust, küsiti luba intervjuu käigus saadud andmete kasutamiseks, selgitati mis saab tulemustest ning kuidas tagatakse konfidentsiaalsus. Intervjuude aeg ja koht lepiti kokku meili teel. Uuritavate konfidentsiaalsuse tagamiseks oli uurimuses osalenute nimed asendatud pseudonüümidega. Uuritavate taustaandmed on toodud välja tabelis 1.

Tabel 1. Uuritavate taustaandmed

Pseudonüüm	Eriala	Tööstaaž kutseõpetajana (ligikaudne)	Õpi- või töörändes osalemine
Tiia	Ärindus ja kaubandus	3 aastat	1 kord
Mari	Inglise keel	10 aastat	5 korda
Leili	Juhtõpetaja	4 aastat	3 korda
Kerttu	Toitlustusteenindus	17 aastat	1 kord
Heli	Kokk	3 aastat	5 korda
Kersti	Pagar-kondiiter	2 aastat	6 korda

Andmete kogumine

Andmekogumises kasutati poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu andis võimaluse olla paindlikum, vajadusel lisada küsimusi või neid muuta (Lepik *et al.*, 2014). Intervjuud viidi läbi silmast-silma kohtumisel, kui selleks võimalus puudus, siis interneti teel.

Eelnevalt koostati intervjuu kava (Lisa 1). Kava koostamisel peeti silmas uurimusküsimusi ja eesmärki. Kava algas sissejuhatavate küsimustega. Sissejuhatavate küsimuste käigus uuriti välja kuidas intervjuueritav jõudis õpi- või töörändesse, millisel eesmärgil ta õpi- või töörändes käis, mis mõjutas sihtkoha valikut ja milline oli õpirände kestvus. Intervjuu põhiosas keskenduti arusaamade, väljakutsete ja intervjuueeritava enda kogemuste väljaselgitamisele. Vajadusel esitati intervjuueeritavale ka täpsustavaid küsimusi.

Uurimuse usaldusväarsuse suurendamiseks viidi läbi ka prooviintervjuu inimesega, kes vastas valimi kriteeriumitele. Võeti ühendust meili teel, kus selgitati uurimistöö eesmärki.

Prooviintervjuu eesmärk oli selgitada välja intervjuuküsimuste kitsaskohti. Prooviintervjuu tulemuse põhjal tehti muudatusi intervjuu kavas. Näiteks järgnevatest intervjuudest jäeti välja kaks küsimust, milleks olid *Kui kiiresti kohanesite uue riigiga?* ning *Kui kiiresti harjusite kohaliku keelega?*, kuna autor leidis, et need küsimused ei aita edasi liikuda eesmärgi suunas. Eemaldades kaks küsimust, arvati ülejäänud vastused valimi hulka.

Peale prooviintervjuud intervjueriti lisaks viit kutseõpetajat. Enne intervjuu algust tutvustati veelkordselt eesmärki ning selgitati intervjuu ülesehitust. Uuritavatelt küsiti luba intervjuu salvestamiseks ja saadud informatsiooni kasutamiseks. Kuuest intervjuust kolm viidi läbi veebi teel, kasutades Zoom keskkonda ja kolm intervjuud silmast silma kohtumisel. Ühe veebiintervjuu puhul tekkis paari minutiline ühenduse katkestus, mis võis tulemusi mõjutada. Keskmiselt kestsid intervjuud 20-30 minutit. Kõik intervjuud salvestati mobiiltelefoniga.

Andmete analüüs

Peale intervjuude salvestamist laeti helifailid arvutisse, kus alustati transkribeerimisega. Transkriptsioonide jaoks kasutati automaatset veebipõhist programmi (Alumäe *et al.*, 2018). Arvutist laeti helifailid transkriptsiooniprogrammi üles ning transkriptsioon jõudis uurija meilile. Transkriptsioonid vormistati Microsoft Word dokumendis. Teksti vormistades kasutati lühendeid A (pseudonüüm) ja M (autor), ning kirjavahemärke ja grammatikareegleid ei järgitud. Samuti kuulati helifaile üle mitu korda ja vajadusel täiendati transkriptsioone. Ühe transkriptsiooni jaoks kulus keskmiselt 4-6 tundi ja kokku tuli keskmiselt 7 lehekülge teksti ühe intervjuu kohta.

Transkriptsioonile järgnes andmete kodeerimine. Selleks kasutas autor tarkvara QCAmap (Mayring, 2014). QCAmap'i laeti üles transkriptsioonid ja märgistati tähenduslikud üksused. Seejärel loodi esialgsed koodid, mida hiljem arutati juhendajaga läbi ja vajadusel täpsustati sõnastust. Saadud koodid grupeeriti kategooriaks. Analüüsimisel kasutati deduktiivset kategoriseerimist, kus koodid olid loodud enne andmeanalüüsi, toetudes teoreetilistele või muudele taustamaterjalidele (Kalmus *et al.*, 2015). Esimese uurimisküsimuse puhul tulenesid kategooriad teooriast ning teise uurimisküsimuse puhul toetuti kutseõpetaja kutsestandardile. Joonisel 1 on näide koodide moodustamisest, ning lisas 2 oli toodud väljavõte kodeerimisest.

Joonis 1. Näite koodide moodustamisest

<p>Kood</p> <p>Õpetamisalane ettevalmistus</p>	<p>Kood</p> <p>Ettevalmistus sihtriiki minekuks</p>	<p>Kood</p> <p>Keeleline ettevalmistus</p>
---	--	---

Kategooria

Ettevalmistus

Andmekogumise ja -analüüsi käigus veenduti, et lähtuti hea teadustava aspektidest (Hea Teadustava, 2017). Töö autor küsis intervjueeritavate nõusolekut intervjuu salvestamiseks ja saadud tulemuste kasutamiseks lõputöös. Autor tagas uuritavatele konfidentsiaalsuse kasutades pseudonüüme. Uuritavad osalesid uuringus vabatahtlikult.

Tulemused

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus.

Tulemused on esitatud uurimusküsimuste kaupa. Tulemustele on lisatud kaldkirjas tsitaadid, mis on võetud tehtud intervjuudest.

Millisel eesmärgil käivad kutseõpetajad õpi- ja töörandes?

Esimesele uurimusküsimusele: *Millisel eesmärgil käivad kutseõpetajad õpi- ja töörandes?* vastust otsides moodustus kaks peakategooriat: eesmärk õpi- või töörandes osalemiseks ja ettevalmistus rändeks.

Uurimuses osalejad tõid õpi- ja töörande peamise eesmärgina välja enda professionaalse arengu. Oluliseks peeti nii pedagoogiliste oskuste kui erialaste oskuste täiendamist ning võrdlemist Eesti kogemusega. Näiteks üks intervjueeritav ütles:

/.../ Ootasin, et ma professionaalselt areneksin ja saada uusi ideid kuidas oma tunde üles ehitada ja mida võtta Eesti haridussüsteemi kaasa. (Tiia)

Õpetajad tõid välja soovi end täiendada ja viia kurssi maailmas toimuvaga. Intervjuudest selgus ka, et sooviti võtta maksimumi õpi- ja töörandel pakutud koolitusest, kohaliku kultuuri ja kooli tundma õppimisest. Toodi välja ka uute tehnoloogiliste vahenditega tutvumine, mida võimalusel hiljem tundides rakendada. Üks intervjueeritav tõi välja esmase eesmärgina õpetajate töömeetodite vaatlemise võõrsil ning omandatud töövõtete rakendamise kodus.

/.../ Seesama eesmärk, kuidas teised mingeid asju õpetavad ning tuua nagu neid parimaid praktikaid koju. (Leili)

Ettevalmistus õpirändeks oli intervjueeritavatel erinev. Üks intervjueeritav tõi välja talle korraldatud proovinädala, kus vaadeldi sobitumist kaasõpetajate ja õpilastega vältimaks kohanemiskrasi uues riigis. Oli intervjueeritavaid, kes hankisid sihtriigi kohta praktilist infot, näiteks millised on seal ilmaolud või milliseid vaatamisväärsusi sihtkohariigis külastada. Ka uuriti, kas riik on turvaline millisel tasemel on seal akadeemiline haridus. Ettevalmistuse juurde kuulus ka üritusi, kus käis rääkimas eelneva õpirände kogemusega õpetaja, kes tutvustas sihtriigi kultuurilist tausta ja viis kurssi riigi eripäradega. Üksi minnes tunti hirmu üksi hakkama saamise ees ning toodi välja, et ärevust oli vähem kui õpirännet kogeti koos kolleegiga:

/.../ Kuna ma ei läinud üksi, siis selles mõttes, siis mul ei olnud nagu mingisugust hirmu. (Mari)

Üks intervjueeritav tõi välja, et temal tuli vahetusõpetajaks minnes ennast täiesti uuel tasemel ette valmistada. Minnes uude riiki vahetusõpetajaks oli teada, et tema õppeainet seal riigis ei õpetatud. Oli küll sarnane õppeaine, kuid oma senised oskused ja teadmised tuli ümber kohandada sihtriigile sobivaks. Lisaks õppeaine kohandamisele tuli valmis olla ka uut õppeainet edasi anda inglise keeles.

/.../ Sest otseselt minu ainet klienditeenindus seal ei õpetata üldse. Et ... selles suhtes nagu pidingi ennast ette valmistama täiesti uutel ainetel õpetama. (Tiia)

Keelelist ettevalmistust intervjueeritavad üldjuhul ei vajanud, kuna sihtriikides oli suhtluskeeleks inglise keel ning inglise keele oskust peeti piisavaks. Küll aga rõhutati enne õpirände alustamist viisakusvormide ja lihtsamate väljendite õppimise vajadust sihtriigi keeles, milleks kasutati mõnd keelekursust või iseseisvat õppimist. Intervjueeritavad mainisid ka, et neil oli võimalik võtta sihtriigi keeletunde, mida pakkus mobiilsusprogramm, et vajadusel ennast keeleliselt ette valmistada uude riiki minekuks. Intervjuudest tuli ka välja hirm keelelise hakkamasaamise pärast, kuid lisati, et mida rohkem mobiilsusprogrammidest osa võeti, seda enesekindlamalt ennast keeleliselt tunti.

/.../ Eks niisugune keeleline hirm on alati, noh, kas ma saan hakkama ja tegelikult kogemused ütlevad, et mida rohkem käid, seda rohkem hakkad aru saama. (Kersti)

Sihtkoha valik sõltus kooli poolt sõlmitud vahetuslepingutest või ka projektidest. Ühe intervjueeritava puhul toimus sihtriigi valik toetudes ülikoolis õpingute ajal omandatud teadmiste, kus tutvustati sihtkohariigi hariduskorraldust. Sihtkoha valikul mängis rolli ka eriala, sest sooviti minna ikkagi sellisesse õppeasutusse, kus sama eriala ikka õpetatakse.

Õpirännete kestus varieerus. Oli intervjueeritavaid, kes võtsid osa lühiajalistest välisprogrammidest, kuid oli ka intervjueeritavaid, kelle õpiränne kestis mitmeid kuid.

Kuidas kutseõpetajad kirjeldavad õpirände kogemuse lõimimist ja selle mõju oma kutsekompetentsidele?

Teisele uurimisküsimusele *Kuidas kutseõpetajad kirjeldavad õpirände kogemuse lõimimist ja selle mõju oma kutsekompetentsidele?* moodustati kutseõpetaja kutsestandardist lähtuvalt viis peakategooriat, milleks olid õppeprotsessi planeerimine, õppimise ja õppija arengu toetamine, refleksioon ja professionaalne enesearendamine, erialaõppe arendamine ja kutseõppe maine kujundamine.

Õppeprotsessi planeerimine. Kõik intervjueeritavad töid välja, et õpiränne toetas õppeprotsessi planeerimist. Tutvuti erinevate õppemeetoditega nagu avatud klassiruum, koostöine õpetamine ja ümberpööratud klassiruum, mis sihtriikides oli igapäevane, kuid meil mitte. Toodi välja, et peale õpirännet kasutati enesekindlamalt ümberpööratud klassiruumi, tundi ennast õpetajana julgemana ning ka õpilased olid vastuvõtlikumad uutele meetoditele. Intervjueeritav tõi ka välja vajaduse uute meetodite laialdasema kasutuselevõtu järele:

/.../ Seal on hästi avatud klassiruum, koostöine õpetamine. Ümberpööratud klassiruum on nendel igapäevane. Ma kasutasin ümberpööratud klassiruumi varem ka, aga võibolla mitte nii aktiivselt ja ma olin nagu ainuke oma koolis, kes seda tegi. (Tiia)

Intervjuude käigus tuli välja ka riikidevaheline erinevus õppeprotsessi planeerimisel. On riike, kus planeeritakse terve õppeaasta ette, mis lihtsustab vajadusel asendava õpetaja ettevalmistust. Samuti hoiab selline planeerimine ära olukorra, kus õpetaja on tundi minnes ettevalmistamata. Toodi välja ka projekte, kus õppeprotsessi planeerimise edendamise oli üks projekti eesmärkidest. Näiteks käidi tutvumas hübriidõppesüsteemiga, mille eesmärgiks oli projekti lõpuks valmiv e-õppe kursus õpilastele. Saadi tutvuda vastava riigi hübriidõppevõimalustega, teha koostööd ja tuua parimad mõtted endaga kaasa ja anda edasi õpilastele. Intervjueeritavad töid välja, et lisaks kursuse loomisele, aitas see enda maailmavaadet avardada ning õppida teineteisega kogemuste jagamist.

Õppimise ja õppija arengu toetamine. Õpirändel osalemine andis õpetajale uusi oskusi ja vahendeid õpilaste toetamiseks. Ideid klassiruumide ümberkujundamiseks ja õppetöö õppija jaoks mugavaks muutmise, et toetada arengut. Näiteks kirjeldati õpirändel nähtud klassiruumi, kus õppetöö oli ümber korraldatud selliselt, et õpilastega saaks läbi mängida päris hooldekodu. Intervjueeritav lisas, et see aitaks kiiremini teooriat kinnistada ja õpilased oleksid enesekindlamad praktikatel.

/.../ õppeklassi ehitada ka ikkagi ümber selliselt, et olekski nagu päris nagu see koht, kus nagu see klient ongi hooldekodus. (Leili)

Intervjueeritavad tõid välja ka vajaduse, et oleks vaja põhjalikumat ettevalmistust tööks teatud õppijagrupiga nagu näiteks haridusliku erivajadusega õpilased. Üks intervjueeritav rõhutas.

/.../ Haridusliku erivajadusega õpilased, et selles suhtes, et mul ei ole väljaõpet, kutseõpetaja õppekaval on ainult kuus EAP'd eripedagoogikat ja võõras keeles kutsuda ta siis korraks, kus õpilane ütleb: ma ei räägi inglise keelt sinuga, ma ei pea rääkima, minu riigi keel on taani keel ning tal on täiesti õigus. (Tiia)

Kuigi intervjueeritavad tõid välja enne õpirände minekut vähese kogemuse haridusliku erivajadusega õpilasega, siis peale õpirännet osati paremini vastava õppijagrupiga toime tulla, kuna oldi kogemuse võrra rikkamad.

Refleksioon ja professionaalne enesearendamine. Kõik intervjueeritavad tõid välja enda erialakeele arengu. Kuigi keeleoskust hinnati enne õpirände algust heaks, siis õpirände lõppedes nenditi siiski keelelist arengut just oma erialal. Üks intervjueeritav lisas, et kuna tänapäeva õpilaste keeleoskus on väga hea, siis õpiränne aitab ka õpetajal keeleoskust värskendada ja arendada. Lisati ka, et õpetamine võõras kultuuris oli algul raske, selgeks tuli teha endale selgeks erialane inglise keel, kuid tõdeti, et mida pikemalt välisriigis viibida, seda paremini keel omandati.

/.../ Tegelikult kogemused ütlevad, et mida rohkem käid, seda rohkem hakkad aru saama. (Mari)

Intervjuude käigus toodi välja vajadust ennast täiendada välisriigis, kuna see on hea võimalus avardada enda silmaringi ning enda kogemusi edasi andes avardada ka õpilaste silmaringi:

/.../ Kultuuriga tutvumine, see on hästi oluline ja sellepärast, et minul inglise keele õpetajana on vaja teada ja edasi anda, kuidas käib elu Ühendkuningriigis, kuidas elu Ameerika Ühendriigis. (Mari)

Üks intervjuueritav tõi välja, et kuna oli alustav õpetaja, siis kolleegidega õpirändel osalemine oli hea võimalus kiiremini kohaneda oma organisatsiooni ja kollektiiviga. Uues keskkonnas kultuuriga tutvumine, hiljem kolleegidega mõtete jagamine ja üksteise toetamine ühise e-kursuse loomisel andis talle palju tuge ja julgust juurde, mida hiljem ka oma õppijatele jagada.

Erialaõppe arendamine. Intervjuudest tuli välja projektide kirjutamise oskuse tähtsus, kuna projekti luues saavad õpetajad seada eesmärgiks enda eriala kitsaskohtade arendamise. Üks intervjuueritav tõi välja, et kui oleks oskus ise projekti kirjutada, siis tema osaleks mobiilsusprojektides tihedamini. Ka tuli välja, et kolleegidega koostöös kirjutatud projektid võimaldasid seada õpirändele sihipärasemat eesmärki.

/.../ Olen ise kirjutanud neid projekte valmis, enesetäiendamise projekte, et saaks minna ja ma olen ka koostööd teinud kolleegidega, et me oleme nii öelda ühe projekti kirjutanud ja siis oleme käinud koos. (Kerttu)

Samuti leiti, et erialaõppe arenguks on oluline eelkõige kollektiivne õpiränne, kus ühiselt kogetakse teistmoodi töökultuuri ja hiljem rakendatakse oma eriala heaks. Intervjuude käigus toodi välja ka mobiilsusprojektide mitmekülgsus, mis võimaldas õpetajatel peale projekti eesmärgi täitmist ka ennast erialapraktikuna täiendada. Näiteks asukohariigi küpsetistega tutvumine annab pagarikonditriile uusi ideid ja võtteid, mida edasi anda enda õpilastele.

Kutseõppe maine kujundamine. Intervjuueritavad mõistsid, et õpetaja ise on maine kujundaja. Erinevate mobiilsusprojektide raames loodud kooli tutvustavad ettekanded, töötubades osalemine ning eriala arendamine läbi uute töövõtete koju toomise võimaldasid luua positiivse kuvandi kutseõppeasutusest.

Kuna ma olen veel uus õpetaja, et minu paljud kolleegid ei tea veel, kes ma olen, mida ma oskan ja näiteks ma sain näidata mingit osa endast /.../ ma esindasingi tervet tiimi seal, et tegin esitlusi, näiteks meie koolist Tartus. (Kersti)

Tunti ka, et olenemata projekti eesmärgist toimus kutseõppe maine kujundamine samuti läbi kogemuste vahetamise ja uute kontaktide loomise läbi.

Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärgiks oli selgitada välja kutseõpetajate arvamused õpirände eesmärgist, selle kogemuse lõimimisest õppesse ja tajutud mõjule oma kompetentside arengus.

Järgnevalt arutletakse saadud tulemuste üle. Samuti antakse ülevaade töö kitsaskohtadest ning välja tuuakse töö praktiline väärtus.

Esimesele uurimisküsimusele *Millisel eesmärgil käivad kutseõpetajad õpi- ja töörandes?* toodi välja peamiseks eesmärgiks enda isiklik areng. Silla (2017) tõi välja ühe peamise takistustena kutseõpetajate ebapiisava võõrkeelte oskuse. Käesoleva uurimistöö tulemustest selgus aga, et keelelist ettevalmistust intervjueritavad ei vajanud, kuna sihtriikides oli suhtluskeeleks inglise keel ning keeleoskust peeti piisavaks. Intervjuudest tuli välja küll keeleline hirm, kuid lisati, et mida rohkem mobiilsusprogrammide osa võeti, seda enesekindlamalt ennast keeleliselt tunti. Ka Egetenmeyer ja teised (2011) on välja toonud rahvusvahelises liikumises osalejate paranenud keeleoskuse ja suurenenud enesekindluse.

Intervjuudest selgus ka, et sooviti võtta maksimumi õpi- ja töörandel pakutud koolitusest, kohaliku kultuuri ja kooli tundma õppimisest. Näiteks toodi sihtriigi koole, kus kultuuride õppimist arendatakse erinevate rahvusvaheliste tegevuste kaudu. Sama rõhutavad varasemad uuringud, mis soovivad õppeaineid, mis aitaksid siseneda rahvusvahelisele tööturule ja luua kultuuride vahelisi seoseid (Egetenmeyer *et al.*, 2011).

Silla (2017) on välja toonud koolide osalemise õpirändes kui võimaluse õpiprotsessi mitmekesistada. Egetenmeyer ja teised (2011) on oma uurimistöös välja toonud info- ja kommunikatsioonitehnoloogia alaste ning suhtlemisoskusi toetavate kursuste lisamise õppekavasse õpirände kogemuse põhjal. Ka antud uuringus tõi intervjueritavad välja õpirände käigus uute tehnoloogiliste vahenditega tutvumise, mida võimaluse korral hiljem õppeprotsessi lõimida.

Kristensen (2004) on välja toonud kaks aspekti, mis on tähtsad õppimise ja arengu toetamisel õpirände ajal. Esiteks on ettevalmistus koos keeleliste, kultuuriliste, kutsealaste ja psühholoogiliste teadmistega. Ka selle uurimistöö põhjal võib autor välja tuua õpirändele suunduja toetamiseks pakuti keelekursusi, tuvustati sihtriigi kultuurilist tausta ja eripärasid. Teiseks tähtsa aspektina on Kristensen (2004) välja toonud juhendamise ja mentorluse, mis hõlmab endas kontaktisikuna tegutsemist, probleemide arutamist, arengu jälgimist ja hindamist. Käesoleva uurimistöö tulemustest ilmnis erinevaid praktikaid, näiteks kasutati saabuva õpetaja vastuvõtmisel proovinädalat, kus vaadeldi sobituvust kaasõpetajate ja õpilastega, et toetada kohanemist uues riigis.

Teise uurimisküsimuse tulemused osutavad, et õpirändel on mõju kutsekompetentsidele. Uurimistöös osalenud intervjueritavad tõi välja, et õpiränne toetas õppeprotsessi planeerimist. Fejes

ja Köpsén väidavad, et täiendõpe ja väliskogemuste saamine on vajalik, et aidata kutseõpetajatel kohandada õppeprotsessi vastavalt oludele (Fejes & Köpsén, 2014, viidatud Andersson & Köpsén, 2015 j). Kristensen (2004) on öelnud, et õpirändes osalemiseks tuleb omandada uusi oskusi, mis puuduvad traditsioonilistes õppemeetodites. Ka intervjueeritavad tõid välja vajaduse uute meetodite laialdasema kasutuselevõtu järele. Õpirände ajal tutvuti erinevate õppemeetoditega nagu avatud klassiruum, koostöine õpetamine ja ümberpööratud klassiruum, mis külastatud riikides olid levinud, kuid meil mitte. Toodi välja, et peale õpirännet kasutati enesekindlamalt ümberpööratud klassiruumi, tunti ennast õpetajana julgemana ning ka õpilased olid vastuvõtlikumad uutele meetoditele.

Tran (2013) toob välja vajaduse arvestada õppijate erisuste, õppimisomaduste ja kultuuriliste omapäradega. Ka uurimistöö tulemustest selgus vajadus põhjalikumaks ettevalmistuseks tööks teatud õppijagruppidega nagu haridusliku erivajadusega õpilased.

Kõik intervjueeritavad tõid välja enda keelelise arengu. Kuigi keeleoskust hinnati enne õpirände algust heaks, siis õpirände lõppedes nenditi siiski keelelist arengut. Nii Silla (2017), Sirk ja teised (2016) kui ka Egetenmeyer ja teised (2011) on välja toonud keeleoskuse arengu õpirände käigus. Rahvusvahelistumise strateegiates pannakse rõhku ka erialaste ja õpetamisega seotud oskuste täiendamisele (Silla, 2017). Liikuvuse projektid ja õpiränne aitasid õpetajatel arendada keele-, inimestevahelise suhtlemise-, eriala ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia oskusi (Egetenmeyer *et al.*, 2011). Ka käesoleva uurimistöö tulemustest selgub, et õpiränne aitab arendada eelpool mainitud oskusi eriti alustavatel õpetajatel.

Tulemustest selgus projektide kirjutamise oskuse tähtsus. Silla (2017) on toonud välja oskamatusse projekte kirjutada kui ühe takistuse õpirändele. Ka tuli välja, et kolleegidega koostöös kirjutatud projektid võimaldasid seada sihipärasemat eesmärki, ning võimaldades kollektiivset õpirännet leiti, et õpetajad olid avatumamad mobiilsusprojektides osalema.

Käesoleva uurimistöö tulemuste põhjal näevad õpetajad ise ennast kui maine kujundajat seoses oma tegevusega kutseõppe propageerimisel. Tunti ka, et olenemata projekti eesmärgist toimus kutseõppe maine kujundamine samuti kogemuste vahetamise ja uute kontaktide loomise läbi. See läheb kokku rahvusvaheliste programmide nagu “Erasmus+” eesmärgiga arendada kodaniku algatust, kriitilist mõtlemist ja meediapädevust (European Commission, 2021).

Antud bakalaureusetöö kitsaskohaks võib välja tuua selle, et autor oli intervjuusid läbi viies algaja. Samuti puudus eelnev kogemus andmete analüüsimiseks. Vähesed kogemused tõttu võis intervjuude läbiviimisel küsimata jääda täpsustavad küsimused. Kvalitatiivse uurimuse puhul on Laherand (2008) välja toonud kriitikana uurijate vähesed oskused transkribeerida ja hiljem transkribeerimist tõi tõlgendada.

Antud bakalaureusetöö tulemusi on võimalik rakendada edaspidi kutseõpetajate esma- ja täienduskoolituses, et arvestada õpi- ja töörandeks vajalike pädevuste toetamisega. Samuti on töö tulemused kasulikud kutsekoolidele, et lõimida õpetajate mobiilsuskogemusi nende igapäeva töösse ning toetada sellega kompetentside arengut. Samuti võiks töö tulemused olla kasulik õpirändele suunduvale õpetajale, toetamaks ja julgustamaks teda. Autor peab ka töö praktiliseks väärtuseks enda kogemust tööd kirjutades, intervjuusid tehes ning ka andmeid analüüsid.

Antud töö tulemustest tuli välja intervjueeritavate positiivne mobiilsuskogemus ja mõju enesearengule. Autor leiab, et koolidel oleks vaja rohkem julgustada ja toetada õpetajaid. Korraldada mobiilsusprojektide populariseerimiseks tihedamini infotunde. Samuti kuna erialaõpetaja tunneb kõige paremini enda arenguvajadusi võiks koolid pakkuda õpetajatele koolitusi projektide kirjutamiseks.

Edasise uurimisena võiks uurida kuidas kutsekoolid toetavad ja motiveerivad õpetajaid mobiilsusprojektidest osa võtma.

Tänuõnad

Tänan oma juhendajat Karmen Trasbergi juhendamise ja asjakohaste nõuannete eest. Tänan kõiki intervjuus osalejaid. Tänan ka oma perekonda, sõpru ja elukaaslast kes olid toeks töö kirjutamisel.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Merilin Pokk

allkirjastatud digitaalselt

21.05.2022

Kasutatud kirjandus

- Alumäe, T., Tilk, O. & Asadullah. (2018). *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech*. Baltic HLT. <http://bark.phon.ioc.ee/webtrans/>
- Andersson, P. & Köpsén, S. (2015). Continuing professional development of vocational teachers: participation in a Swedish national initiative. *7 (15)*. <https://ervet-journal.springeropen.com/articles/10.1186/s40461-015-0019-3#Sec1>
- de Paor, C. (2018). Supporting change in VET: Teachers' professional development and ECVET learner mobility. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 10(1), 1-13. <https://ervet-journal.springeropen.com/track/pdf/10.1186/s40461-017-0062-3.pdf>
- Eesti Õpetajate Liit (s.a.). *Õpetaja kutsestandardid*
http://www.opetajaliit.ee/?page_id=1057
- Egetenmeyer, R., Rueffin, S., & Blachnio, A. (2011). *Internationalisation and Mobility in European Vocational Education and Training. International Report*. Germany.
https://www.pedocs.de/volltexte/2011/4701/pdf/EgetenmeyerRueffinBlachnio_2011_International_Report_D_A.pdf
- Eisenschmidt, E., Lõugas, K., Köster, K. (2007) *OPAH- OMA PROFESSIONAALSE ARENGU HALDAMINE*. https://portfooliokursus.files.wordpress.com/2010/10/opah_trykis_loplik.pdf
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (2021). *Erasmus+ annual report 2020*, <https://data.europa.eu/doi/10.2766/36418>
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture. (s.a.). *Õppijate ja töötajate õpiränne kutsehariduse ja -õppe valdkonnas*. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/et/node/52>
- Figgis, J. (2009). *Regenerating the Australian landscape of professional VET practice: Practitioner-driven changes to teaching and learning*. Adelaide: NCVER.
- Haridus- ja Teadusministeerium (s.a.). *Haridusvaldkonna arengukava 2021-2035*
https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_2035_2810.pdf
- Hariduse ja rahvusvahelistumise agentuur Archimedes. (2020). *Kutseharidustöötajate õpiränne*.
<http://haridus.archimedes.ee/kutseharidustootajate-opiranne>
- Haridussõnastik. (s.a.). <https://www.eki.ee/dict/haridus/>
- Hea teadustava. (2017). <https://www.etag.ee/wp-content/uploads/2017/02/HEA-TEADUSTAVA.pdf>
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M., (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.
<http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

- Knoch, S. B., Dupouey, V. & Lafraya, S. (2019). *Handbook on quality in learning mobility*.
<https://pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership/european-platform-on-learning-mobility>
- Kristensen, S. (2004). *Learning by leaving. Placements abroad as a didactic tool in the context of vocational education and training in Europe*.
https://www.cedefop.europa.eu/files/3038_en.pdf
- Kutsestandardid: Kutseõpetaja, tase 6. (2021). *Kutseregister*.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10822306>
- Laherand, M.-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: Infotrükk
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*.
<http://samm.ut.ee/intervjuu>
- Lähtenmäki, M. (2019). Teacher Exchange as a Tool for Improving Pedagogical Expertise. *Higher Education in Russia and Beyond*, 3(21), 16-17.
- Mayring, P. (2014). Qualitative Content Analysis Theoretical Foundations, Basic Procedures and Software Solution. <https://www.qcamap.org/ui/en/home>
- Pedaste, M.; Leijen, Ä.; Poom-Valickis, K.; Eisenschmidt, E. (2019). Teacher professional standards to support teacher quality and learning in Estonia. *Eur J Educ*. 00:1–11. DOI: 10.1111/ejed.12346
- Rämmer, A. (2014). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. *Valimi moodustamine*.
<http://samm.ut.ee/valimid>
- Silla, E. (2017) *Rahvusvaheline mõõde Eesti kutseõppeasutuste strateegiliste eesmärkide planeerimises ja igapäevases koolitöös*.
https://sisu.ut.ee/sites/default/files/kutseopetaja/files/archimedes_uuringuaruanne_2017_0.pdf
- Sirk, M., Liivik, R., & Loogma, K. (2016). Changes in the professionalism of vocational teachers as viewed through the experiences of long-serving vocational teachers in Estonia. *Empirical Research In Vocational Education And Training*, 8(13). <https://ervet-journal.springeropen.com/track/pdf/10.1186/s40461-016-0039-7.pdf?fbclid=IwAR3kFxxkA83kBr2BQwg5HmNvkEko1oXIPXwZAa5xESHE4mtDKmMnC RjeoQ>
- Tran, L. T. (2013). Internationalisation of Vocational Education and Training: An Adapting Curve for Teachers and Learners. *Journal of Studies in International Education*, 17(4), 492-507.
- Zygmantaite, R. & Zableckiene, L. (2011). „Research on internationalisation and mobility in VET. Materials, numbers and needs“. Lithuanian national report. <https://zdoc.pub/research-on-internationalization-and-mobility-in-vet.html>

Lisa 1. Intervjuu kava.

Taustaandmed

1. Mitu aastat olete olnud õpetaja?
2. Millise eriala kutseõpetaja olete?
3. Mitu korda olete käinud õpi- ja töörändes?

Intervjuu kava

- 1) Kirjeldage palun lähemalt, kuidas te jõudsite otsuseni minna õpi- ja töörändesse.
 1. Mis mõjutas teie otsust?
 2. Kas valik oli enda soovil või töökoht suunas?
- 2) Palun kirjeldage oma kogemust õpi- ja töörändega
 1. Kus riigis õpi- või töörändes käisite?
 2. Mis mõjutas teie sihtkoha valikut?
 3. Kui kaua õpi- või tööränne kestis?
- 3) Kuidas valmistasite ennast ette õpi- ja töörändeks?
 1. Kas õpi- ja töörändeks oli vaja õppida uut keelt/keelekursust?
 2. Kas viisite ennast eelnevalt kurssi riigi eripäraga? Kas teadsite eelnevalt kedagi, kes oli käinud samas riigis?
- 4) Kirjeldage palun lähemalt, missugused ootused seadsite õpi- ja töörändele.
 1. Enda isiklik areng.
 2. Tutvumine uue õppesüsteemi ja kooliga?
 3. Õpetajana ennast täiendada? Uusi ideid ja õpetamisviise kogeda?
 4. Kuivõrd need ootused teie jaoks täitusid?
- 5) Kuidas lõimite õpi- ja töörändest saadud uusi teadmisi/kogemusi oma igapäevases õpetamisprotsessis?
- 6) Palun kirjeldage kuidas teie arust toetab õpiränne kutsekompetentse. Palun selgitage ja tooge näiteid!
- 7) Kas soovitaksite kõigile kutseõpetajatele osalemist õpi-või töörändes?

Lisa 2. Väljavõte kodeerimisest.

Kategooria	Kood
Eesmärk õpi- ja töörändes osalemiseks	Enesearendamine Sihtkoha valik Õpi- või töörände kestus
Ettevalmistus	Keeleline ettevalmistus Ettevalmistus sihtriiki minekuks Õpetamisalane ettevalmistus

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Merilin Pokk,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kutseõpetajate arvamused õpirände rollist kutsekompetentside toetamisel“, mille juhendaja on Karmen Trasberg, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Merilin Pokk

21.05.2022